

TEATTERIN TIEDOTUSKESKUS (TINFO)

Lehdistökatsaus teatterivuoteen 2015, laatinut korkeakouluharjoittelija Emmi Poutanen

Kulttuurin uudistamiskeskustelu raivasi tilaa vaalivuonna

JOHDANTO

Teatterin tiedotuskeskuksen (TINFO) lehdistökatsausta varten on seurattu vuoden 2015 aikana suurimpia kotimaisia sanomalehtiä. Lisäksi mukana on muutamia verkossa ilmestyviä lehtiä. Lehdistökatsausta varten on luettu kulttuuria käsitteleviä artikkeleita neljästätoista lehdestä, joita olivat Aamulehti, Etelä-Saimaa, Etelä-Suomen Sanomat, Demokraatti, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Kainuun Sanomat, Kaleva, Kansan Uutiset, Karjalainen, Keski-suomalainen, Satakunnan Kansa, Savon Sanomat ja Turun Sanomat. Seurattuja verkkolehtiä ovat olleet Ilkka, Kansan Uutiset, Karjalainen, Keski-Pohjanmaa, Lapin Kansa, Länsi-Savo ja Pohjalainen. Lisäksi katsaukseen on luettu muutamia yksittäisiä artikkeleita muista lehdistä.

Lehdistökatsauksen tarkoituksena on tarkastella, miten teatterista on kirjoitettu ja minkälaisia teemoja on noussut esiin. Katsauksessa keskitytään puheteatteriin. Vuonna 2015 kirjoittelua esiintyi paljon eduskuntavaalien ja näin ollen yleisesti kulttuuripolitiikan ja rahoituksen ympärillä. Myös VOS-teattereiden tilanne ja toisaalta nykyteatterin uudet esitysmuodot ja työtavat saivat palstatilaa. Kulttuurikupla nousi selkeäksi muotisanaksi, ja omaa sekä muiden kuplaa tutkittiin niin pääkaupunkiseudulla kuin pohjoisessakin.

KULTTUURIPOLITIikka

Entä jos pidettäisiin Kulttuuriton päivä. Huputettaisiin patsaat ja taideteokset, tv ja radio olisivat päivän mykkänä, sanomalehdet eivät ilmestyisi, kirjastot ja teatterit olisivat kiinni eikä musiikkia kuuluisi missään. (Raija Vahasalo, tuolloin eduskunnan sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, AL 9.1.2015.)

Kulttuuripoliittista keskustelua käytiin vuoden mittaan paljon. Vaalien ansiosta lehdissä näkyi alkuvuodesta paljon analyyseja, pohdintoja ja arvailuja kulttuurin asemasta tulevassa

hallitusohjelmassa. Näytti siltä, että kulttuuri ei kiinnosta poliittisia puolueita, eikä myöskään äänestäjiä.

Kulttuuria on alettu Suomessa pitää mahdollisesti itsestäänselvyytenä, koska kulttuuripolitiikan suuret linjaukset ovat säilyneet lähes samanlaisina yli 20 vuotta. Kansa olisi EU-maksujen ja kehitysyhteistyömäärärahojen rinnalla valmis säästämään kulttuurista (SS 29.3.2015). Kansalaisten mielipidettä analysoi ironisesti kirjailija, opettaja ja kolumnisti Jyri Paretskoi:

--- koska kulttuuri on humpuukihommia ja hippien puuhastelua, on luonnollisesti syytä leikata rohkeasti ja käyttää säästyneet rahat johonkin kulttuurihapatuksiä tähdellisempiin asioihin. --- Taiteen perusopetuksiksikin näitä humputuksia kutustaan. (SS 29.3.2015.)

Vaalien alla ruodittiin myös entisten kulttuuriministerien toimintaa ja aikaansaannoksia sekä pohdittiin, mikä kulttuuriministerin asema on nykyisin. Kulttuurin merkityksestä kiisteltiin ja sitä tarkasteltiin monesta eri näkökulmasta. Kulttuuria verrattiin urheiluun, etenkin julkisesta tuesta puhuttaessa. Vahvimpana esiin nousi kuitenkin tietynlainen vastakkainasettelu kulttuurista itseisarvona ja kulttuurista välinearvona, esimerkiksi hyvinvoinnin edistäjänä.

Raija Vahasalo (sitaatti edellä) halusi esityksellään herätellä keskustelua siitä, kuinka kulttuurialan laaja toimivuus taataan tulevaisuudessa. Julkisten menojen leikkauspolitiikan seurauksena keskustelu kulttuurin rahoituksesta kävikin vuonna 2015 vilkkaana ja ehdotuksia heiteltiin suuntaan ja toiseen. Päällimmäisiksi aiheiksi nousivat paljon toisteltu kulttuurin ahdinko, säästöt rahoituksessa ja taiteilijoiden toimeentulon takaamisen ongelmat.

RAHOITUKSEEN TÄYSIN UUSI JÄRJESTELMÄ – MIELIPITEITÄ ENNEN VAALEJA

Kulttuurin rahoitus aiheutti paljon kuohuntaa. Monien asiantuntijoiden mielipide oli, että kulttuuri tarvitsisi rahoitukselle täysin uuden järjestelmän. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan toimitusjohtaja Liisa Savikummun mielestä kulttuurin monipuolisempi rahoituspohja turvaisi myös taiteen moniäänisyyttä.

Mallia voisi ottaa urheilusta. Rahoittajina ovat sekä julkinen puoli, säätiöt, sponsorit että maksava yleisö. (Liisa Savikumpu, SK 4.2.2015)

Suomen keskustan kulttuuriohjelmaa valmistellut kansanedustaja Tuomo Puumala avasi Aamulehden haastattelussa muutamia ajatuksia, joita voisi olla ohjelmassa mukana.

Niin sanottu prosenttitaide voitaisiin kohdentaa uudelleen. (Tuomo Puumala, AL 30.1.2015)

Aamulehti haastatteli myös kirjailija, elokuvaohjaaja ja kansanedustaja Jörn Donneria, joka on ollut todella pettynyt suomalaiseen kulttuuripoliittiseen keskusteluun. Hänestä kulttuuria ohjaavaa ohjelmaa ei ole ollut vuosikymmeniin. Syy siihen on Donnerin mielestä se, että jos ohjelma tehtäisiin, pitäisi nykyrakenteen ongelmista todella keskustella.

Olisi ensin hajotettava koko systeemi ja rakentaa sitten uusiksi. (Jörn Donner, AL 23.1.2015)

Alkuvuodesta silloinen sivistysvaliokunnan puheenjohtaja Raija Vanhasalo huolehti, että kulttuurin säästöjen takia pitäisi saada rahoitusta muualta kuin julkisista tuista tai karsittava tai uudistettava toimintoja.

Tarvitaan ehdottomasti muitakin rahoituskanavia kuin ikuinen tukeutuminen Veikkauksen voittovaroihin. (Raija Vanhasalo, AL 9.1.2015)

Kulttuurin tukijärjestelmän tasapuolisuutta kritisoitiin myös Helsingin Sanomien mielipidepalstalla. Lukijan mielestä julkisen tuen ulkopuolelle jää liikaa ”laadukasta taidetta ja kokonaisia taiteenlajeja”.

Kulttuurin tukea on voitava muuttaa. Jämähätäneestä järjestelmästä kärsii koko suomalainen kulttuurielämä. (Hannu Oskala, mielipidepalsta HS 23.2.2015)

Kun Donnerin mielestä julkisen kulttuurin jatkuva rahoittaminen veikkausvoittorahoista pitäisi purkaa, olivat taiteen alojen tiedotuskeskukset ehdottomasti sitä mieltä, että Veikkausvarojen jakosuhteiden olisi pysyttävä ennallaan eikä ainakaan niihin saisi kajota. Lehdistössä vilisi alkuvuodesta paljon faktoja senhetkisestä kulttuurin rahoitusmallista ja lukijoille pyrittiin numeerisin arvoin ja kuvioin osoittamaan ja havainnollistamaan, mistä rahat kulttuuriin tulevat ja kuinka suuren osan se valtion budjetista lohkaisee.

Monet kulttuurin kentän asiantuntijat pelkäsivät pahinta. Kulttuurin rahoituksen surkeita ennusteita sekä sen hetken huonoa tilannetta ruodittiin monesta suunnasta. Yleinen ilmapiiri näkyi

vaalien alla myös otsikoissa: Huonosti käy, jos rahapeliyhtiöiden tuki taiteelle laskee (AL 25.3.), Kulttuuri on puolueille yhdentekevää (TS 24.3.), Kuntien taloustilanne kurittaa maakuntien teattereita (Kaleva 29.3.).

Mielipidepalstoillakin käytiin keskustelua kulttuurin ja taiteen rahoitusrakenteesta, julkisen tuen ja omien tuottojen keskinäissuhteista ja toisaalta taas taitelijoiden asemasta. Lappeenrannan kaupunginvaltuutettu Kimmo Heinonen (ps) oli sitä mieltä, että kulttuuritoimijoiden tulisi ottaa ”aktiivisempi rooli ulkopuolisten tulojen saamiseksi” (E-Saimaa 11.4.). Lahden kaupunginvaltuutettu Elisa Lientola (vas) taas oli sitä mieltä, että ”taide ja kulttuuri tarvitsevat julkista rahoitusta, sillä ne eivät voi toimia markkinaehtoisesti”. Hänestä ”taidekentän todellisuus on monelle kaukaista” ja ”taitelijoiden taloudellinen asema etenkin vapaalla kentällä on hyvin heikko ja haasteellinen”, eivätkä ”osaajat synny tyhjästä ja elä pyhällä hengellä”. (ESS 15.4.)

Taidetta ei ole ollenkaan, jos ei taitelija sitä tee. Taiteilija ei voi tehdä taidetta, ellei hänellä ole kahta asiaa: vapautta ja mahdollisuuksia. Kumpaakaan ei ole, jos ei ole toimeentuloa. Taiteesta sen saa vain harva, eivätkä suinkaan aina parhaat. Missään maassa ei taide tule toimeen ilman valtion tukea. Suomi rämettyy tässä suhteessa rämettymistään, se on jo kaukana muiden Pohjoismaiden takana, ja etäisyys kasvaa. (Tuula-Liina Varis, kirjailija, Kansan Uutiset 2.4.2015.)

Ratkaisuksi kulttuurin ongelmiin mielipidepalstoilla ehdotettiin muun muassa perustulon käyttöönottoa ja prosenttiperiaatetta. Myös kulttuurin ja matkailun yhdistämistä sekä kulttuuriseen yrittäjyyteen pohjautuvia luovia ja innovatiivisia liiketoimintastrategioita voisi kehittää.

VAALIT

Vaalitutkijoiden mielestä kulttuuri jäi vaaleissa kahden muun teeman, valtiontalouden sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan varjoon. Kulttuurin saralla olisi heidän mielestään kuitenkin paljon tehtävää, muun muassa taiteilijoiden sosiaaliturva. (Kansan Uutiset 17.4.) Puolueiden vaaliohjelmat käsittelivät kulttuurin useimmiten ”muutamalla juhlallisella lauseella”, joista ei jäänyt juuri mitään käteen. Eduskuntavaaliehdokkaat olivat sitä mieltä, että kulttuuri on osa tasa-arvoa ja että kulttuuripalvelut tulisivat olla kaikkien saatavilla. Kulttuurin tuomia etuja muun muassa hyvinvoinnille korostettiin paljon, mikä huolestutti kulttuurin kentällä useita. Kulttuuri nähtiin vaaliohjelmissa ”pääsääntöisesti vastaanottajan tai yhteiskunnan edun kautta, tekijän asemasta ja mahdollisuuksista välittämättä”. Puolueista ainut, joka nosti kulttuurin yhdeksi tärkeimmistä

vaaliteemoistaan, oli Vasemmistoliitto. (HS 13.4.) Lehdissä kulttuurista keskusteltiin ennen vaaleja paljon. Monissa vaaliteemoja esittelevissä artikkeleissa huomioitiin, että kulttuuri oli kuitattu muutamalla ympäröivällä lauseella. Vaalien jälkeen keskustelu kulttuurista kuitenkin vilkastui. Etenkin vaalituloksien aiheuttamaa kulttuurikupla-keskustelua käytiin kaikissa suurissa sanomalehdissä. Kulttuuriministerin nimityksen jälkeen tekstit keskittyivät lähinnä hänen haastatteluihinsa ja kolumnistien sekä asiantuntijoiden arvioihin siitä, mihin uusi kulttuuriministeri kaudellaan aikoo keskittyä. Loppuvuonna lehdissä keskityttiin puimaan etenkin kulttuurin julkista rahoitusta ja siihen tulevia mahdollisia muutoksia, joita uusi kulttuuriministeri aikoo lähteä ajamaan.

KENELLE SALKKU NAPSAHTAA

Moni kulttuurin ja taiteen edustaja pettyi vaalitulokseen ja heidän kommentistaan nousikin melkoinen mediasirkus, kuplakeskustelu, jota tarkastellaan katsauksessa myöhemmin.

Kulttuuriväki on saanut vuosien saatossa tarpeekseen siitä, että kulttuuriministerin tehtävä on tuntunut olevan ”jonkinlainen hallitusneuvottelujen jämäpaikka, johon kelpaa kuka vain” (TS 20.3.). Tänä vuonna kulttuuriväen toiveissa olikin kulttuuriministeri, joka voisi ajaa kulttuurin asiaa täysipainoisesti. Monet henkilöt kulttuurin kentällä eivät esimerkiksi arvostaneet aiemmin tehtyä ratkaisua, jossa kulttuuriministerin salkku annettiin asuntoministerille. Etenkin Turun Sanomien (20.3.) jutusta Mitä virkaa on kulttuuriministerillä, jäi mieleen Pirjo-Liisa Niinimäen sanat:

Yksi on varmaa: kulttuuriministerin pesti on poliitikolle tuulinen ja arka paikka. Salkku voi olla kevyt, mutta jos kulttuuriministeri mokaa tai ei ole tehtäviensä tasalla, kulttuuriväki älähtää hyvin nopeasti ja vieläpä äänekkäästi.

Kulttuuriministerin tehtävän säilyminen ei ollut varmaa, koska ministeripaikkoja haluttiin vähentää. Monissa Euroopan maissa kulttuuriministerin paikka on hyvin tärkeä, mutta Suomessa tilanne on ollut poikkeava. Joidenkin mielestä kulttuuriministerin säilyttäminen olisi ollut Suomelle vain imagokysymys. Lehdissä pohdittiin lähinnä, minkä salkun kanssa kulttuuriministerin salkku yhdistettäisiin.

Lopulta Suomi sai uuden opetus- ja kulttuuriministerin, kokoomuslaisen Sanni Grahn-Laasosen. Hän kertoi heti valintansa jälkeen aikovansa tavata todella laajasti kulttuurin kentällä työskenteleviä

ihmisiä. Hän vakuutti myös, että uusi hallitus haluaa panostaa kulttuuriin ja sivistykseen. Ministeri toivoi kulttuurin löytävän jokaisen suomalaisen arkeen ja parannusta etenkin lasten- ja nuorten kulttuuriin. (AL 30.5.) Uusi kulttuuriministeri otettiin lehdistössä vastaan epäileväisin mielin. Etenkin kolumnistit kirjoittivat kulttuuriväen odottavan milloin ministeri kompastuu töissään ensimmäisen kerran. Monien kirjoittajien mielestä punavihreä kulttuuriväki suhtautuu oikeistolaiseen ministeriin epäilevästi. Lehdistössä pohdittiin myös, osaakohan Grahn-Laasonen nähdä kulttuurin muunakin kuin välinearvona. Kulttuuriministerille asetettiin lehdissä paljon paineita.

KULTTUURI KÄRKIHANKKEENA – PELÄTTYJÄ VAI TOIVOTTUJA UUDISTUKSIA?

Urallani olen nähnyt suomalaisen teatterin joutuvan neljästi tai viidesti syvään kuolemanvakavaan kriisiin, noin kerran vuosikymmenessä. Aina jotenkin nousee, saadaan talous ja taide balanssiin. Ja sitten jatketaan. (Pekka Laiho, HS 11.2.2015)

Koko alkuvuoden ajan arvailtiin, analysoitiin ja jännitettiin kulttuurin kenttää koskevia mahdollisia uudistuksia. Tutkijat, taidelaitosten johtajat ja muut vaikuttajat näkivät mahdollisten rajujen leikkausten ajavan taiteilijat kortistoon, lamauttavan paikallista elinkeinoelämää ja vähentävän nuorisotyötä. Kansalaiset taas näkivät leikkausten vaikutuksissa lyhentyneet aukioloajat, näytösten vähentymisen ja tarjonnan yksipuolistumisen. (HS 27.5.) Pekka Laiho (sitaatti edellä) voisi lukea niin sanottuihin kehitysoptimisteihin, jotka uskovat taitelijoiden pystyvän taistelemaan omasta tilastaan ja jotka ovat toivoneet ja odottaneet suuriakin muutoksia. Toisella puolella keskustelussa ovat pessimistisemmin ja hyvin kriittisesti asiaa tarkastelevat henkilöt, jotka pelkäävät taiteen menettävän kaiken merkityksen tai saavan merkitystä vain välinearvona. Monia pelottaa myös taitelijoiden toimeentulon turvaamisen heikkenevä asema. Hallitusohjelmaa odotettiin kulttuurin kentällä huolestuneina ja jännittyneinä.

Lopulta kulttuuri nimettiin hallituksen yhdeksi kärkihankkeeksi, johon ei kohdistu uusia suoria säästöjä. Kulttuurin kärkihankkeita ovat kulttuurin saavutettavuuden parantaminen, lasten ja nuorten kulttuurin vahvistaminen ja taiteen perusopetuksen vahvistaminen. Lisäksi prosenttitaiteen periaatetta aiotaan laajentaa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Helsingin Sanomien kulttuuritoimituksen esimies Hanna Mahlamäki pohti kulttuurin tilaa lauantaiesseessä: Hän epäili, että vaikka leikkauksia ei mainita nimeltä, se ei tarkoita, etteikö niitä voisi olla tulossa. Hän pohti myös, että kulttuuritarjonnan kannalta kunnat ovat melkoisessa avainasemassa. Normeja

väljennetään ja alueellisille päättäjille annetaan enemmän vapautta. Hänestä kulttuurin tukijärjestelmä on sotkuinen ja sekava. Kulttuuripolitiikka on Mahlamäen mukaan tehty niin, että ”vanhojen rakenteiden päälle on liimattu uusia asioita, mutta mitään ei ole purettu pois”. Hän esittää esseessä myös monia kysymyksiä: ”Pitääkö suosia laitosten toimintaa vai taiteilijoiden toimeentuloa? Miten kymmeniä vuosia sitten luotuja kulttuurin rakenteita pitäisi uudistaa vastaamaan paremmin nykyaikaa? Kuinka suuri välinearvo taiteelle voidaan antaa?” Mahlamäki epäili, että kulttuuri tulee jäämään valtavan ja suurten muutosten edessä olevan opetuksen jalkoihin, sivuosaan. (HS 30.5.)

Kuntien lisääntyvä itsemääräämisoikeus taas huolestutti muun muassa Suomen teatteriohjaajat ja dramaturgit ry:tä, joka esitti huolensa Sanni Grahn-Laasoselle osoitetussa avoimessa kirjeessä (julkaistu www.teme.fi). ”Pidämme laajaa teatteriverkostoamme kansallisena ylpeydenaiheena. Rakennettua teatteriverkostoa voisi käyttää muidenkin taiteenalojen maakunnallisina tukipilareina”, yhdistys ehdottaa. (Kansan Uutiset 5.6.)

Kesällä keskustelu hiljeni, mutta syksyllä lehdissä pureuduttiin taas kulttuurin säästöihin. Lokakuun alussa uutisoitiin laajasti, että kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen tahtoo muutoksia taiteen rahoitukseen. Lehdet otsikoivat muun muassa: Kulttuuriministeri haluaa uudistaa taiteen rahoituksen (HS 8.10.), Ministeri ennakoi kärhämää rahanjaosta (SK ja TS 16.10.) sekä Vapise kenttä, ministeri on irti (ESS, KS ja SS 16.10.) Grahn-Laasonen kritisoi nykyistä valtionosuusjärjestelmää (VOS), josta rahoitetaan muun muassa teattereja. Ministeri jakaa monen muun kanssa mielipiteen siitä, että järjestelmä on jäykkä ja että sen piiriin on uusien toimijoiden vaikea päästä. VOS-järjestelmä on kuitenkin suomalaisen kulttuurirahoituksen selkäranka ja sen uudistaminen on haasteellista. (HS 8.10.)

Tampereen Työväen Teatterin teatterinjohtajan Maarit Pyökärin mielestä kulttuuriministerin lupaukset kulttuurin säästöittä jäämisestä ovat katteettomia. ”Herää kysymys, ollaanko tässä ajamassa suomalaista teatterin kenttää alas”, hän ihmettelee. ”Hallitus on luonut teattereihin pakkosäästökoneen.” Hallituksen poukkoileva päätöksenteko ihmetytti. Valtionosuuksia saavien teattereiden tilanne nähtiin ongelmallisena ja säästöjen pelättiin iskevän pahimmin vuonna 2017 ja jatkuvan ainakin vuoteen 2019. (AL 14.10.)

Ministeri ilmoitti lokakuussa, ettei äkkiliikkeitä rahoituksen uudistamisessa olisi luvassa. Vuoden 2015 loppuun mennessä olisi tarkoitus kerätä tietoa nykytilasta ja varsinainen uudistustyö aloittaa

vuoden 2016 alussa. Nykytilanteessa VOS-järjestelmän ulkopuolelle jää laaja vapaa kenttä, mikä nähdään suurena ongelmana. Etenkin järjestelmän hyötyjien taholta on kuitenkin tullut vahvaa kritiikkiä uudistuksesta. Ministeri toivoikin, ettei keskustelu tyssäisi riitoihin heti alkumetreillä. (mm. TS, SK. Kaleva, AL 16.10.) Rahoituksen saralla myös prosenttiperiaatetta halutaan laajentaa koskemaan mahdollisesti esittäviä taiteita. Ministeri uskoo, että ”kuntakentältä löytyy edelläkävijöitä, jotka haluavat olla tässä mukana.” (mm. ESS, SS, Karjalainen 16.10.)

Uudistusuutisoinnin jälkeen Jouko Jokinen kirjoitti Aamulehdessä (18.10.), että valtion tuet kasvoivat vuoteen 2013 saakka, mutta nyt on edessä niukkuuden aika ja että muutos tulee ravistelemaan suuria laitoksia. Tampereen Työväen Teatteri olikin viikkoa aiemmin ilmoittanut yt-neuvottelujen alkavan 16.11. Neuvottelujen päätökset saadaan vasta vuoden 2016 puolella. Myös Turun kaupunginteatteri sai tuntea leikkurin iskun. Teatterilta vähennettiin neljä henkilötyövuotta, kun kaikkiaan henkilötyövuosien määrä väheni viidellä. Kaupunginteatterin toimitusjohtaja Arto Valkaman mukaan yt-neuvotteluja ei kuitenkaan ole odotettavissa. Kalevassa (18.11.) todettiin, että ”valtionosuusien rukkaaminen on isoin asia kulttuuripuolella sitten teatteri- ja orkesterilain synnyttämisen”. Oulun kaupunginteatterinkin valtionosuus pienenee, mutta teatteri ei harkinnut vuoden 2015 lopussa yt-neuvotteluja.

Joulukuun alussa uutisoitiin myös freelancertaiteilijoita koskevasta, vuonna 2016 voimaan astuvasta työttömyysturvalakiesityksestä. Esityksen mukaan omassa ei-työsuhteisessa työssä itsensä työllistävä henkilö tulkitaan aikaisempaa herkemmin päätoimiseksi yrittäjäksi tilanteessa, jossa hänet ennen lakimuutosta tulkittiin sivutoimisesti omassa työssä työllistyväksi. Lakimuutos uhkaa rajata tällaiset henkilöt ulos työttömyysturvasta. Keskeisin ongelma muutoksessa on siis yrittäjämääritelmä. ”Sivutoimisilla yrittäjillä olisi edelleen oikeus päivärahaan, mutta sivutoimisuuden osoittaminen voisi osoittautua käytännössä mahdottomaksi”, kirjoittaa aiheesta Mikko Alatalo (Kaleva 4.12.). Pahimmassa tapauksessa freelancer-taiteilijat (esim. näyttelijät, ohjaajat ja stand up -koomikot) jäisivät työttömyysturvan ulkopuolelle. Tieto lakiesityksestä tuli taide- ja kulttuurialan tietoon vasta viikko ennen asian uutisointia lehdistössä. Taiteen edistämiskeskuksen asiantuntijaelin ja Taideneuvosto ilmoittivat huolensa esityksestä. Taideneuvoston mukaan taide- ja kulttuuritoimijoita ei ole kuultu lakiesityksen valmistellussa asianmukaisella tavalla ja esittikin valmisteluun lisäaikaa. Taideneuvosto moitti myös ministeriöiden välistä tiedonkulkua ja toivoi, että valmisteluita jatkaessa otettaisiin mukaan myös opetus- ja kulttuuriministeriö. (HS, TS, E-Saimaa 4.12.)

31.12. julkaistussa vuosikatsauksessa (ESS ja E-Saimaa) Suomen Teatterit ry:n toimitusjohtaja Tommi Saarikivi sanoo odottavansa vuotta 2016 kauhunsekaisin tuntein:

Teattereiden rahoitustilanne ei ole ainakaan paranemassa. Meillä on nyt selvästikin kulttuuriministeri, joka ei pelkää viedä isojakaan uudistuksia eteenpäin.

KULTTUURILLA ITSEISARVO VAI VÄLINEARVO HYVINVOINNIN EDISTÄJÄ?

Kulttuuri antaa paitsi välineitä itsetuntemukseen ja hyvinvointiin myös työkaluja selviytyä yhä monimutkaisemmaksi käyvässä maailmassa. (Pirkko Kotirinta, HS 12.3.2015.)

Kulttuurin olemassaolon merkitystä, sen hyötyä, muotoa ja tarvetta pohdittiin vuoden mittaan eri näkökulmista ja eri asiayhteyksissä. Useimmiten silloin, kun puhuttiin rahasta.

Kulttuuria ja urheilua on usein pidetty toistensa vastakohtina. Tämä vastakkain asettelu otetaan monesti esiin valtion tukia jaettaessa. Urheilukansa vetoaa mielipidepalstoilla urheilun tuomaan rahalliseen hyötyyn, sekä tietysti yksilön hyötyihin. Tähän toisenlaista näkökulmaa toi Etelä-Saimaan (9.3.) artikkeli *Kuin kaksi marjaa: taide ja urheilu*. Matti Tainio on väitöskirjassaan löytänyt taiteesta ja urheilusta paljon yhtäläisyyksiä. Hänen mukaansa kummankaan olemassaolon perusta ei ole taloudellinen hyöty, kumpikin muodostaa järjestäytymällä oman maailmansa, sekä taiteessa että urheilussa osaaminen perustuu oman työn julkiseen esittämiseen, kummastakin voi löytää esteettisiä kokemuksia, taide ja urheilu ovat syntyneet samoihin aikoihin ja kumpikin on arkipäiväistynyt.

Muun muassa monet poliitikot (mutta myös osa kulttuurin asiantuntijoista) olivat sitä mieltä, ettei kulttuurin arvoa voi mitata rahassa. Että kansakuntamme on pieni ja tarvitsee kulttuuria toteuttamaan itseään. Että kulttuuri edistää ihmisen henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Että taide ja talous eivät ole ristiriidassa keskenään ja että luovien alojen kasvava merkitys taloudessa tulisi tiedostaa ajoissa.

Näistä näkökulmista eniten puhuttiin kulttuurin puolesta enimmäkseen hyvinvoinnin edistäjänä: Kulttuuri auttaa jaksamaan ja virkistää mieltä. Se antaa elämäniloa ja tyytyväisyyttä. Se voisi parhaimmillaan lisätä myös tasa-arvoa ja osallistumista.

Taiteen hyvinvointivaikutukset pitäisi nähdä yhteiskunnassa laajemmin. Taide ei ole vain pääsylipun konserttiin tai näyttelyihin ostavien ihmisten etuoikeus. Mitä jos se olisikin kaikille kuuluva peruspalvelu.” (Heidi Westerlund, musiikkikasvatuksen professori, HS 11.11.2015.)

Edellisistä poikkeava näkemys on, että taide on olemassa vain itsensä vuoksi, se on itseisarvo.

Hakeudun taiteen pariin vain siksi, että se on taidetta. Taidetta taiteen vuoksi - lausahduksella voi olla huonokin kaiku, mutta minulle se tiivistää taiteen syvimmän, muista elämänalueista poikkeavan olemuksen: vapauden olla sitä mitä on ilman ulkopuolisia vaatimuksia ja tavoitteita. (Irmeli Haapanen, kulttuuritoimittaja, TS 26.4.2015.)

Tieteen, taiteen tai kulttuurin ei ole tarkoitus tuottaa terveyttä, rahaa tai keksintöjä. Niiden tehtävä on olla olemassa, jotta terveyttä, rahaa ja keksintöjä voisi ylipäänsä syntyä. (Jussi Pullinen, uutispäällikkö, HS 21.5.2015.)

Tieteellä ja taiteella on inhimillisen kehityksen ja sivistyksen näkökulmasta itseisarvo. Taide on myös yhtä tärkeä Suomea eteenpäin vievä voima kuin tiede ja teollisuus. (Tuula Teeri, Aaltoyliopiston rehtori, Anna Valtonen, Aaltoyliopiston dekaani, HS mielipidepalsta 5.6.2015.)

Kärkihankkeeksi nostettu taiteen saavutettavuus nostettiin taas keskusteluun loppuvuodesta. Puhuttiin hoivataiteesta, hoitotaiteesta, hyvinvointिताiteesta. Helsingin Sanomissa kirjoitettiin aiheesta tohtoriksi väitelleen näyttelijä-ohjaaja Jussi Lehtosen näkökulmasta. ”Kuka taiteilija voi ottaa vastuun yleisön parantamisesta tai antaa työstään hoitotakuun? Ei kukaan.” Hän muistuttaa, että kaikki eivät pidän samanlaisesta taiteesta. Joitakin hoitolaitokseen viety taide voi viehättää ja joitakin kauhistuttaa. Näinhän taiteen kanssa yleensä käy. Hänestä on joka tapauksessa hyvä, että taidelaitoksia pusketaan avautumaan yhteiskuntaan ja että taiteen välinearvoja käytetään. Lehtonen kuitenkin muistuttaa, että samalla pitäisi vahvistaa taiteen autonomiaa, ei heikentää sitä. ”Kukaan ei kai oleta saati toivo, että ministeriöt alkaisivat ohjauksellaan puuttua sisältöihin, kuten siihen, minkälaista taidetta hoitolaitoksissa saa esittää – tai tukea ainoastaan hoivaavaksi määriteltyä taidetta.” Lehtonen kertoo esimerkin Englannista, missä ”kaikki opiskelevat draamaa tai tekevät teatteria koulussa, joten sen soveltaminen eri tarkoituksiin tuntui hyvin luontevalta. Monet sikäläiset taitelijat tekevät sekä niin sanottua taiteellista teatteria että soveltavaa työtä. Tai samaa taidetta, mutta eri paikoissa ja erilaisissa yhteyksissä”.

Taide on taidetta, ja sille annetut välinearvot tai tehtävät jotain muuta. (Jussi Lehtonen, HS 12.10.2015.)

Samoilla linjoilla asiasta on myös kirjailija Tarja Okkonen, joka ohjaa ryhmiä ikäihmisten palvelukodeissa:

En voinut olla palvelukodeissa samanlainen taiteilija kuin olin muuten. Oma taide piti tavallaan unohtaa ja soveltaa sitä parhaansa mukaan. --- Perinteisen taiteen tekeminen on palvelukodeissa lähes tulkoon mahdotonta. (Tarja Okkonen, E-Saimaa 4.10.2015.)

Hän muistuttaa myös, että ihmisen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Vaikka kulttuuria ja taidetta tuotaisiinkin onnistuneesti laitoksiin, eivät kaikki välttämättä halua olla osallisena esimerkiksi näytelmässä.

PIENI KUPLA, ISO KUPLA, PUNAVIHREÄ KUPLA, KULTTUURIKUPLA

Jos jokin sai tänä vuonna ihmisten kynät sauhuamaan, kielenkannat irtoamaan ja sormet vinhasti näppäimistöä naputtamaan, oli se Helsingin Sanomissa julkaistu, näyttelijä Krista Kososen itsekriittiseksi tarkoitettu kommentti: ”Ehkä sitä elää itse sellaisessa helsinkiläisessä kulttuurikuplassa, en tunne ketään joka olisi äänestänyt perussuomalaisia. --- (Vaali)Tulos ei edusta minun Suomeani.” Kuplasta kehittyi hetkessä muotiana. Tässä muutamia otsikkopaimintoja: Kun Suomi muutti kuplaan (TS 29.4.), Kuplia puhkomassa (ESS 29.4.), Kuplassa elävät ja väärin äänestäneet (SK 25.4.), Taide, kuplat ja tavallinen kansa (Kaleva 25.4.), Oululaiset eivät elä kuplassa (Kaleva 25.4.).

Kuplakeskustelu levisi nopeasti laajempiin piireihin. Asia puhututti kansaa kolumneissa, pääkirjoituksissa, mielipidepalstoilla ja erilaisissa analysoivissa artikkeleissa. Kupla-aiheesta haastateltiin aluksi kulttuuriväkeä ja ilmiöstä saikin helposti kuvan, jossa suomalaiset olisivat jakautuneet kahtia kulttuurin suhteen. Keskustelun ydin oli kuitenkin vaalien jälkeisissä tunnelmissa ja vaalituloksessa, joka ei tietenkään kaikkia miellyttänyt.

Keskustelupalstoilla keskityttiin lähinnä joko parhaamaan punavihreään kuplaan monien mielestä kuuluvaa kulttuuriväkeä tai puolustamaan heitä:

--- ainakin osa näkemyksistä edusti ylimielisyyttä ja halveksuntaa meitä äänestäjiä kohtaan. Snobismia ikävimmillään? (Jaakko Cornér, HS mielipide 26.4.2015.)

--- Kuubassa ja taas kohta Venäjälläkin olisivat vielä punavihreät arvot arvossaan. Muuttakaa sinne. (Kim Lindblom, AL mielipide 24.4.2015.)

Ehkä Kososella vain oli rohkeutta tunnistaa ja tunnustaa oma kuplansa. Ehkä meidän jokaisen on syytä puhkoa omia kupliamme keskittymättä toisten kupliin. (Helena Lehtinen, HS mielipide 26.4.2015.)

Kuplakeskustelusta tuli ainakin joidenkin näkökulmasta taistelu punavihreiden arvojen ja perussuomalaisten kannattajien välillä. Tätä ihmetteli muun muassa Kalevan kolumnisti Tero Vainio:

--- esiin on noussut keskustelu siitä, että taide- ja kulttuuriipiirit elävät omassa kuplassaan. Tämä kupla artikuloidaan suhteessa mihinkäs muuhun kuin perussuomalaisiin, mikä on etenkin medialta aika kummallista, kuin Perussuomalaiset olisi joku "tavallisen kansan" edustaja, eikä vain yksi keskisuurista puolueista. (Kaleva 25.4.2015.)

Asian pelkisti Turun Sanomissa Kari Salminen (29.4.2015):

Kuplakeskustelu voidaan pelkistää arvokonservatiivisen peruskansan ja kulttuurimarxilaisen sivistyneistön väliseen ristiriitaan. Kummatkin havaitsevat kuplan, mutta vain vastapuolella. Kupla on ideologiasta tehty. Suurten kaupunkien kulttuuriväelle se on keskustalaisen maaseudun ja perussuomalaisen juttiväen ongelma. Muut taas näkevät punavihreässä kuplassaan elävän suvaitsevaiston, monikulttuurisuuden asiaa ajavan ja kansasta vieraantuneen eliitin.

Puhuttiin siis kuilusta kaupunkien ja maaseudun, Kehä III:n sisäpuolen ja muun Suomen välillä – eriarvoisuudesta taiteen saatavuuden suhteen. Etelä-Suomen Sanomien kulttuuritoimittaja Ilkka Kuosmasen (29.4.) mielestä "kahteen kuplaan jakautuneelle kansakunnalle on löydettävä yhteinen sävel."

Moni tunsikin leimautuneensa väärin äänestäjäksi ja pahoitti mielensä, kun taas moni tunnisti elävänsä kuplassa itsekin:

Tuhansien tapaan minäkin elän paljon puhutussa kuplassa, --- Paradoksaalista onkin, miten tiedon vapaa kulku ei välttämättä lisää ihmisten sivistystä vaan mahdollistaa yksisilmäisen typeryyden. (Susanna Kauppi, kolumnisti, E-Saimaa 27.4.2015.)

Osaa haastatelluista kulttuuriväen piiriin kuuluvista henkilöistä kuplakeskustelu lähinnä huvitti. He kuitenkin ymmärsivät, että vaalien tulos aiheuttaa aina ihmisissä paljon kuohuvia tunteita:

Lähinnä kulttuurikupla-terminologia ja kevyt elitismi, joka paljastui, on huvittanut. (Juho Mauris, muusikko ja vaihtoehtokulttuurin toimija, E-Saimaa 24.4.2015.)

Ehkä olen tässä keskellä Suomea niin keskeisellä paikalla, että minulla on ollut ilo tuntea viisaita vasemmistolaisia, oikeistolaisia ja persuja aivan kuten myös tyhmiä vasemmistolaisia, oikeistolaisia ja persuja. --- Mieliä vaihtaminen on kehittyvän yhteiskunnan merkki. (Ismo Apell, näyttelijä, SS 24.4.2015.)

Helsingin Sanomien Kulttuuritoimituksen esimies Hanna Mahlamäki (23.4.) yllättyi, kun ajatuksiaan jakaneita taiteilijoita arvosteltiin sosiaalisessa mediassa kovalla kädellä. Hän tunnistikin kuplakeskustelussa suomalaisille tyypillisen konsensuksenhakuisuuden: On häiritsevää, kun joku tuo konfliktin esiin, vaikka sen olemassa olo ei olisikaan salaisuus. Mahlamäki mainitsee myös yhtenäiskulttuurin, joka on kadonnut Suomesta jo aikoja sitten. Suomessa yhtenäiskulttuurilla on kuitenkin perinteet sodan jälkeisestä ajasta ja kulttuurin eriytyminen on ollut tabu pitkään.

Mutta löytyi Suomesta ainakin yksi kaupunki, joka ei tunnusta elävänsä minkäänlaisessa kuplassa. Oululaiset eivät tunnista kuplailmiötä ja epäilevät sitä enemmän pääkaupunkiseudun jutuksi.

Jotta Oulussa onnistuisi elämään pelkässä kuplassa, sen täytyisi koostua todella pienestä joukosta. (Mervi Tervo, viestintäkonsultti, Kaleva 25.4.2015.)

Kuplakeskustelu rauhoittui huomattavasti loppuvuotta kohti mentäessä. Ilmiö oli kuitenkin huomattava ja tuotti myös taidetta: Esimerkiksi Tampereella, Sammonkeskuslukiossa tehtiin Kuplat-musikaali. Musikaali kertoo siitä, kuinka ”kuplistaan lähteneet nuoret alkavat vihdoinkin elää omaa elämäänsä”, kertoo yksi musikaalin käsikirjoittaja, Ella Annala. (AL Moro, 5.11.)

TEATTERIT REMONTISSA – RAHA AIHEUTTI PUHINAA

Turun kaupunginteatterin remontti puhututti lehdissä etenkin alkuvuonna korjauskustannusten nousun takia. Alun perin ahtaaksi käyneen rakennuksen laajennuksen ja saneerauksen piti valmistua kesällä 2016 ja maksaa 25,56 miljoonaa euroa. Urakkatarjousten perusteella hinta nousi kuitenkin 33,5 miljoonaan euroon, minkä vuoksi kaupunki aikoo pidentää korjausaikaa vuodella. (Turun Sanomat 15.1. ja 20.1.) Asiaa ruodittiin lehdistössä paljon ja tilanteesta sai ajoittain melko epäselvän kuvan.

Turun perussuomalaisten valtuustoryhmä oli vahvasti hankkeen hintaa vastaan. Heistä ”suuruudenhullun suunnitelman sijasta yksinkertaisempi korjausremontti olisi riittävä”. (TS 26.1.)

Hinnan nousu aiheutti puhinaa myös muissa:

Miksi kaikki menee näin? Kustannusarviot eivät taaskaan pidä. --- Tällaista kustannusten ylitystä on mahdoton hyväksyä. (Jarmo Laivonranta (kesk), TS 27.1.2015)

Perusteluja hankkeen puolesta saatiin muun muassa apulaiskaupunginjohtajalta ja Turun kaupunginteatteri Oy:n hallituksen jäseniltä:

Hankesuunnitelman mukaista peruskorjausta ja laajennusta voidaan pitää välttämättömänä, mikäli nykyisen kaltaista laitosteatteritoimintaa halutaan Turussa jatkaa. (Jarkko Virtanen, apulaiskaupunginjohtaja (sd), TS 20.1.2015)

Teatterirakennuksessa on vakavia puutteita niin itse teatterin tekemisen kuin työterveyden näkökulmasta. --- Hankesuunnitelman valmistumisen jälkeen tehty käytännön suunnittelutyö on nostanut esiin tekijöitä, joihin ei ole ollut mahdollista varautua. ---, mitään ylimääräistä luksusta suunnitelma ei sisällä. --- Vaikeina taloudellisina aikoina kulttuurin merkitys ihmisten elämässä vahvistuu. Turkulaiset ansaitsevat ajanmukaisen teatteritalon. (Aimo Massinen (sd), Maija Perho (kok), Elina Rantanen (vihr), TS 28.1.2015)

Turun kaupunki yritti saada hintaa alemmas toisella tarjouskierroksella, mutta se nousikin entisestään 36,35 miljoonaan euroon (TS 6.6.). Elokuussa uutisoitiin, että Skanska on voittanut tarjouskilpailun ja remontti alkaa viimeistään syyskuussa. Turun kaupunginhallitus asetti kattohinnaksi lopulta 36,4 miljoonaa euroa ja remontin odotetaan valmistuvan kesällä 2017. (www.yle.fi, 14.8.)

Kritiikiltä ei säästyty Lappeenrannassakaan, missä teatterin tilanne oli hieman erilainen Turkuun verrattuna. Lappeenrannassa katsojat ilmaisivat mielensä vuonna 2014 jaloillaan: katsojaluvut jäivät kovin alhaisiksi ja teatteri teki tappiota 127 000 euroa. Uusi teatteri oli alkuvuodesta työn alla, minkä takia odotukset teatterin menestyksen suhteen olivat monella korkealla.

Lappeenrannan kaupunginvaltuusto päätti rakennuttaa uuden teatterin kauppakeskukseen. Se on tietävästi maailman ensimmäinen laatuaan. Joidenkin mielestä päätös oli jo valmiiksi veloissa olevalta kaupungilta virhe. Teatteriin kun upposi rahaa 22 miljoonaa euroa. Kustannuksista osa kuitattiin kuitenkin valtionosuuksilla ja vanhan teatterin myymisellä. (E-Saimaa 1.10.)

Lappeenrannan teatteri uutiset aiheuttivat kommentointia myös sosiaalisessa mediassa. Kommentteihin ja näkemyksiin vastattiin Etelä-Saimaan artikkelissa (14.10.) Vaikka raha aiheutti lukijoissa ja kommentoijissa negatiivisuutta, oltiin teatterin kentällä kuitenkin tyytyväisiä. Nyt uusi teatteri on lähellä ihmistä ja se voi hyödyntää sijaintiaan erilaiseen rajoja ylittävään yhteistyöhön.

UUDEN JA PERINTEISEN TASAPAINOLUA VAI AIVAN JOTAIN MUUTA?

Tasapainoilu sisäsiistin viihteen ja rajoja kokeilevan taiteen välillä näyttää olevan yhä laitosteatterin suuri kipupiste. (Olli Sorjonen, Karjalainen 24.4.2015.)

Onko nykyinen suuntaus esityksissä saada aikaan mahdollisimman paljon älytöntä sekoilua ja möykkäämistä? --- Tuntuu siltä, että teatterintekijät eivät enää arvosta tarpeeksi "vanhaa kunnon teatteria" vaan hakevat jotakin erikoisuutta. (Maija Leskinen, Karjalainen mielipidepalsta 30.3.2015.)

Miksi kokeilevampi teatteri ei vedä katsojia, vaikka sen saisi hyviäkin arvosteluja? Halutaanko teatterilta vain tuttua ja turvallista viihdettä? --- Yleisön on uskallettava tulla pois mukavuusalueeltaan. (Olli Sorjonen, Karjalainen 24.4.2015.)

(Laitosteatterin) pitäisi näyttää maailmoja, joista emme edes tiedä. Sen ei pitäisi peilata yhteiskuntaa vaan olla siellä väleissä. Olla kaikkea sitä, mitä muu ei ole. (Vihtori Rämän haastattelusta, SK 29.5.2015.)

Teatteri on aina poliittista. Sen pitää herättää. Vastaanottaja pitää saada ajattelemaan itse eikä tuottaa hänelle valmista ylhäältä annettuna. (Erkki Saarela, Kansan Uutiset 4.12.2015.)

Teatterin ensisijainen tehtävä ei ole konservoida eikä viihdyttää. Tässä suhteessa on parempiakin välineitä. Paljon tärkeämpää on peilata, muistuttaa ja unelmoida, mielellään myös vähän provosoida. (Saana Lavaste, ohjaaja, Kansan Uutiset 23.12.2015, alkuperäinen sitaatti Voima 10/2015.)

Laitosteatterin ohjelmisto oli tapetilla monessa kaupungissa. Teattereita arvioidaan niiden vetomaisuuden perusteella eli sen mukaan, kuinka paljon esitykset saavat katsojia. Jos teatterin esitykset eivät houkuttele suuria yleisöjä, mietitään, missä vika. Ongelmana on tietysti se, että yleisö ei ole homogeenista, kaikki eivät pidä samoista asioista. Joku haluaa katsoa musikaalia, joku komediaa, joku kantaaottavaa teatteria. Teatterit tasapainoilevat niin sanottujen vanhojen hyvien klassikoiden ja uuden kokeilevamman teatterin välillä. Muutaman kerran silmiin osui artikkeli, jossa

pohdittiin viihteellistyykö teatterin ohjelmisto liikaa ja mikä teatterin tehtävä ylipäänsä nykypäivänä on.

Totuushan on se, että vaikka perinteinen teatteri tekee hienoa työtä, se tavoittaa lähinnä yli 40-vuotiaat hyvin koulutetut naiset. (Saana Lavaste, ESS 10.3.)

Teatterin pyrkimykset uudistua ja saada uutta yleisöä näkyi vuoden mittaan selkeästi. Taustaa laitosteatterin tilanteelle antoi Pohjalaisen (29.3.) artikkeli Kuntien taloustilanne kurittaa teattereita. Artikkelissa esiteltiin tuloksia Lännen Median ammattiteattereille teettämästä kyselystä laitosteatterin nykytilasta ja tulevaisuudesta. Kyselyssä kävi ilmi, että monet teatterit ovat jo joutuneet tottumaan niukkuuteen ja keksimään uusia keinoja tulojen saamiseksi. Suuret leikkaukset julkisessa rahoituksessa pelottivat silti kaikkia vastanneita. Monet olivat myös sitä mieltä, että yhteistyötä sekä laitosteattereiden välillä että laitosteattereiden ja vapaiden ryhmien välillä kannattaisi lisätä.

Kulttuurin uusia yleisöjä haaliviin tempauksiin kuuluivat muun muassa Sika säkissä -viikot Tampereella, jotka eivät kuitenkaan valitettavasti saaneet kuin pienen tilan lehdessä. (AL 2.2.) Tällainen erilainen ja jännittävä lähestymistapa voisi varmasti kiinnostaa laajaakin yleisöä, jos se saisi enemmän huomiota.

Ulkomaisia ilmiöitäkin esiteltiin, vaikkakin pienimuotoisesti. Madridissa suosittua ajanvietettä, mikroteatteria esiteltiin Helsingin Sanomissa (17.1.) Olisi hienoa, jos Suomessakin innostuttaisiin teemoja vaihtelevista 15 minuutin mittaisista näytelmistä, joita voi käydä katsomassa yhden tai useamman kerrallaan. Näin kulttuurista voisi nauttia, vaikka aikaa ja rahaa ei olisikaan koko illan esitystä varten. Pienen tilan sai myös katsojille täysin ilmaista teatteria tarjoava Yhteismaa ry:n järjestämän Kotiteatterifestivaali, jossa intiimejä ja rentoja esityksiä pääsi katsomaan kodeissa eri puolilla Helsinkiä (TS 18.1.)

Nuorisoteatterin puolellakin näkyi uudistumista. Yleisöä osallistava foorumiteatteri on otettu käyttöön ja käsikirjoituksia saatetaan luoda yhteisöllisesti. (AL 25.4.) Myös sukupolvelle, joka on kasvanut sosiaalisen median ja tietokonepelien kanssa, on tehty uudenlaista teatteria, immersiiivistä teatteria. Bombina Bombasti käyttää näytöksissään teknologiaa. Immersiivinen esitys voi tapahtua joko virtuaalitodellisuudessa tai reaali maailmassa pelinä, jossa katsoja voi itse vaikuttaa esityksen etenemiseen. ”Maailmalla immersiiivinen teatteri on iso juttu.” (HS Nyt, 11.-17.12.)

Pääkaupunkiseudulla todettiin kulttuuritarjonnan jämähtäneen keskustan alueelle ja kaupunki kokeilee ratkaisuksi ”Helsingin mallia”, johon esikuva on otettu Lyonista. Taustalla on se, että suuret taidelaitokset sijaitsevat keskustassa, joten rahalliset avustuksetkin ovat keskittyneet sinne. Helsinki haluaa nyt tukea alueiden omaa identiteettiä kulttuurin avulla ja rohkaisee taidelaitoksia solmimaan yhteistyömalleja erikoisempienkin kumppanien kanssa. (Demokraatti 12.2.)

JOHTAJISTA HYVÄSSÄ JA PAHASSA HENGESSÄ

Johtajavaihdoksia tapahtui vuonna 2015 erilaisissa tehtävissä ja paikoissa. Joistakin uutisoitiin näkyvämmiin kuin toisista. Jyväskylän kaupunginteatterin johtaja Kari Arffmannin lähtö oli yllättävä päätös. Hänen virkansa jäi noin 3,5 vuoden pituiseksi. Arffman itse sanoi, ettei lähtöön liittynyt mitään dramatiikkaa, vaan syyt löytyivät perheestä, joka asuu Kotkassa. Tästä huolimatta lehdessä pohdittiin, onko Jyväskylän kaupunginteatterissa jotain mätää, koska sen johtajat vaihtuvat niin tiheästi:

On käsittämätöntä, että johtaja toisensa perään lähtee täältä yllättäen, mutta monet näyttelijät tahkoavat näyttämöä eläkeikään asti. Miksi pomot eivät viihdy? (Jorma Pollari, Keskisuomalainen 29.1.2015)

Pollari yritti ehkä hakea lähdön syistä vähän draamaa, mutta yritys jäi vaisuksi. Seuraavan päivän Keskisuomalaisessa haastateltiin Suomen Teatterijohtajaliiton puheenjohtaja Reino Braggea, jonka mukaan johtajien työsuhteiden kestot vaihtelevat melko paljon ja reissaaminenkin käy raskaaksi (viittaus Arffmanin perheeseen toisella paikkakunnalla). Tämä muutos uutisoitiin lopulta suhteellisen positiivisessa hengessä. Tehtävän jatkajaksi Jyväskylään valittiin toukokuussa Hilikka Hyttinen.

Lappeenrannassa ei ole lehdistön mukaan vältytty ongelmilta – teatteritalon lisäksi – johtamisen puolellakaan. Heinäkuussa 2015 kaupunginteatterinjohtajana lopettanut Jari Juutinen oli parjauksien kohde ja hänet henkilöitiin myös teatteriarvosteluihin:

--- Juutisen viimeinen ohjaus Lappeenrannassa on miehen tyllylle tyylille uskollinen. Maailma on synkkä paikka, jossa paska valuu alaspäin ja sorretusta tulee sylkykoppi. --- Teatterinjohtajan tupa on Lappeenrannassa satanut muutakin kuin lunta, ja Woyzecista tulee katsojien mielikuvissa Juutinen, meidän lappeenrantalaisten kuoliaaksi kiusaama. (Liisa Kukkkola, E-Saimaa 17.1.2015)

Juutinen itse totesi lokakuussa, ettei tavoittanut lappeenrantalaisten sielua, mikä näkyi katsojaluvuissa. ”Ei ole olemassa mitään Lappeenrannan sielua.” Hän myöntää tehneensä joitakin virheitäkin. ”Alussa oli positiivinen vire, mutta se kääntyi nopeasti negatiiviseksi. --- mä en varmaan vaan ole suurten yleisöjen mies.” (ESS 2.10.) Lappeenrantaan valittiin uudeksi teatterinjohtajaksi Timo Sokura, joka aloitti työnsä elokuussa. Marraskuussa Etelä-Saimaassa otsikoitiin: Teatterinjohtaja Timo Sokura tekee töitä kellon ympäri saadakseen Lappeenrannan kaupunginteatterin nousuun. Hän saikin lukijoilta kehuja mielipidepalstalla. Sokuran into huomiotiin myös journalistien kommenteissa: ”Sokuran aloitus Lappeenrannassa on ollut raikas ja erittäin määrätietoinen.” (Pekka Lakka, päätoimittaja, E-Saimaa 15.11.), ”Sokuran valinta suuren näyttämön avajaisnäytelmäksi on rohkea ja hieno veto.” (Matti Saarela, E-Saimaa 12.11.)

Ikäväksi lehdistönkin puolella äityi kirjoittelu etenkin Joensuun kaupunginteatterin tilanteesta ja teatterinjohtajan irtisanomisesta. Otsikot huusivat muun muassa: Kaupunki vaatii teatteriyhdistystä välittömiin toimiin (Karjalainen 28.4.), Yleisö lähti – talous romahti (SS 24.4.) ja Teatteria uhkaa jopa konkurssi (Karjalainen 24.4.). Katsauksessa oli helppo kiinnittää huomio siihen, että itse teatterinjohtaja ei saanut paljoakaan tilaa asialleen. Vihtori Rämälle potkut tulivat yllätyksenä ja lehdistön teksteistä sai kuvan siitä, että Joensuun kaupunginteatterin kriittinen taloustilanne olisi ollut hänen syytään. Puhe oli luottamuksen puutteesta. Rämää kuitenkin myös ymmärrettiin lehdistössä. Karjalaisen kulttuuritoimituksen esimies Kimmo Nevalainen (Karjalainen 29.4.) totesi artikkelissaan, että ”--- Rämä yritti muuttaa liian nopeasti liian paljon. --- Voisin hyvin kuvitella, että hänen mielestään potkut on väärin annettu ja väärin perustein, koska työ jäi kesken.” Karjalaisessa kirjoitettiin (30.4.) myös, että ”Joensuun kaupunginteatterin talouden alamäki ja ohjelmiston taiteellinen kriisi – jos sellaista on – ei oikene sillä, että teatterinjohtaja Vihtori Rämälle annettiin potkut. --- Kriisi jatkuu ja pahenee.”

Rämää haastateltiin toukokuun lopulla. Sillä hetkellä hän oli työtön. Rämän mukaan suurin epäonnistuminen oli talousarvio, jonka hän oli tehnyt ilman talouspäällikköä, joka oli sairauslomalla. Arvion erehdykset huomattiin liian myöhään. Todettiin kuitenkin, että ketään ei tarvitse syyllistää. Toisin kuitenkin kävi ja Rämä sai syyt niskoilleen.

Rämän seuraajaksi valittiin syksyllä Iiristiina Varilo. Hän aloittaa 1.2.2016. Varilo haluaa kuunnella paikkakuntalaisia. Hän otti paikan vastaan iloisin ja luottavaisin mielin ja aikoo panostaa henkilöstöjohtamiseen, avoimuuteen ja keskusteluun. Lokakuun lopussa uutisoitiin myös, että

Joensuun kaupunginteatteri aloittaa yt-neuvottelut myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana. Kaupunginteatteri työllisti ilmoituksen aikaan vajaat 50 ihmistä, eikä irtisanomisien määrästä ollut vielä tietoa.

Kysymyksiä jälkeensä jätti myös Tiina Rosenbergin lähtö Taideyliopiston rehtorin tehtävästä. Lähdöstä tiedotettiin kesäkuussa. Tiedotteessa ei kesäkuussa kerrottu lähdön syytä. Helsingin Sanomat kuitenkin otsikoi (2.6.): Taiderehtori sai lähtöpassin. Otsikko antaa ymmärtää, että Rosenberg olisi irtisanottu. Tätä ei kuitenkaan ole missään vaiheessa voitu varmistaa, sillä Rosenberg on kirjoittanut vaitiolopykälän sisältäneen eropaperin. Taideyliopisto ilmoitti tiedotteessa valinneensa 5.11. uudeksi rehtorikseen musiikin tohtorin Jari Perkiömäen (mm. ESS, Karjalainen, KS, SS 6.11.).

LOPUKSI

Kulttuuria koskevaa kirjoittelua on lehdissä paljon, joten katsauksesta rajautui pois monia mielenkiintoisia ja tärkeitä aiheita. Kokonaan toisenlaisen katsauksen olisi voinut kirjoittaa esimerkiksi siitä millaista kieltä kulttuurista kirjoitettaessa käytetään: onko se selkeää vai vaikealukuista? Kirjoitetaanko siitä koko kansalle, harrastajille ja seuraajille vai asiantuntijoille? Ovatko arvostelut korkealentoisia vai kaikki termit kaikkien ymmärrettävissä? Milloin puhutaan taiteesta, milloin kulttuurista? Ketkä ovat kulttuurikansaa?

Kiinnostavaa olisi ollut tarkastella myös tarkemmin, ketkä pääsivät painetussa mediassa ääneen. Puhuivatko politiikasta poliitikot, asiantuntijat, kolumnistit vai lukijat? Kysyttiinkö suosituilta tai muuten esillä olevilta näyttelijöiltä muuta kuin pintaa raapaisevia kysymyksiä vai pureuduttiinko johonkin aiheeseen syvemmin? Selviääkö kirjoittelusta haluavatko näyttelijät ilmaista mielipiteitään vai pysyä puolueettomina? Vuonna 2015 näyttelijöiden ohella teatterin kentältä pääsi ääneen muun muassa puvustaja, kuiskaaja, ohjaaja ja perheet, joissa teatteri on ainakin lähes kaikkien yhteinen harrastus. Yleisön näkökulmaa saattaisi löytyä paremmin vaikkapa sosiaalisesta mediasta tai lehtien kommenttiosioista.

Olisi voinut olla kiinnostavaa tarttua myös nukketeatteria käsitteleviin artikkeleihin, koska nukketeatteri teatterimuotona tuntuu valtaavan lisää tilaa ja tavoittavan uusi yleisöjä, niin aikuisia kuin lapsiakin. Lastenteatterista ja sen eri muodoistakin kirjoitettiin vuonna 2015 jonkin verran.

Vaalit asettivat suurimmat raamit vuoden 2015 kulttuurikeskustelulle lehdistössä. Alkuvuonna keskustelu keskittyi politiikassa kulttuurin tilanteen analysointiin ja arviointeihin mahdollisista vaalien jälkeisistä muutoksista. Yleisestikin lehdistön kautta välittynyt tunnelma kulttuurin saralla tuntui odottavalta ja jännittyneeltä, mutta myös pettyneeltä ja pelokkaalta. Kevään suurin vaaleista pohjautunut keskustelunaihe oli varmasti kulttuurikupla. Kesällä uutiset pyörivät tuttuun tapaan kesän tapahtumissa, kesäteatterissa ja henkilöhaastatteluissa. Syksyllä tarkasteltiin taas tiukemmin, mitä tarkoittaa *kulttuuri kärkihankkeena*. Loppuvuonna uutisoitiin muun muassa miten kulttuurin kentälle suunnitellut muutokset vaikuttaisivat kulttuurilaitosten ja kulttuurin alalla työskentelevien (etenkin freelancerien) tilanteeseen.